

KIS ARÉNA AZ ARÉNÁBAN

Nincs szándékomban rejtvényt feladni. Ezért mindjárt megmondom, miről is van szó. Egy filmrevüről, amelyet az újvidéki Aréna moziban tartottak meg a város fölszabadulásának évfordulója alkalmából. Ezen összesen hét filmet mutattak be *Az idei pólai fesztivál díjazott filmjeinek revüje* címmel. Ime, ezért kapta ez az írás a fenti címet.

Enyhe túlzással kifestiválnak is nevezhetném ezt a szemlét. Persze, a műsorán levő filmek ezúttal nem számíthattak díjra, még csak a pólai arénában megnyilvánuló hangos tetszésnyilvánításra sem, habár a revü némelyik előadásán az utóbbinak is tanúi voltunk. Így például elemi erővel tört ki a nézőkből a helyeslő tapsvihar *A megszállás 26 képben* című filmnek annál a jeleneténél, amikor az édesapját és otthonát elvesztett hős tarkón lövi volt barátját, akiből fasiszta lett.

És ha már ennél a filmnél tartunk, hadd mondom el, hogy ez volt a revü nyitófilmje. Joggal, mert az idei pólai seregszemlén ez a mű kapta a legtöbb díjat, és érdemelte ki az év legjobbja elnevezést. Neki ítelték oda a Nagy Arany Aréna díjat, rendezőjének, Lordan Zafranovićnak pedig az Ezüst Arénát és a kritikusok Milton Manaki-díját. Ezenkívül Ezüst Arénával díjazták Karpo Acimov-Godina operatőrt.

Lordan Zafranović ezzel a legújabb alkotásával töretlenül halad azon az úton, amelyet pár évvel ezelőtt fiatal rendezőink törtek maguknak filmgyártásunkban. A három jóbarátról szóló történet, akiket az olasz megszállás és az usztasa terror válaszáig elé állít — az egyikből fasisztát, a másikból üldözött zsidót, a harmadikból pedig ellenállót formálva —, valóban érdekes és újszerű: az eddigi filmjeinktől eltérően ábrázol egy korszakot, nevezetesen Dubrovnik fekete napjait. A tragikus, sőt iszonyatos jelenetek mellett azonban vigjátékba illő, szatirikus élű részek is vannak benne. Ilyen például az olasz megszállók magafitogtató nagy parádéján díszmenetelő hatonák sorozatos elvágódása a kövezetre szórt „szent olasz anyaföldön”. Ezt a díszes fenékre esést a lakosság hangos kacagással kíséri.

A megszállás 26 képben jelentős alkotás, de mégsem remekmű. Egyes jelenetei nekem Vittorio de Sica *A Finzi Continik kertje* és Roman Polanski *Macbeth* című filmjét juttatták eszembe. A két nagy rendező művének hangulatát Zafranović alkotásának idillikus és drasztikus képsorainál érzem, és nem is bántóan. Hangsúlyozom: azonos hangulatteremtésről van szó és nem plágiumról. Ez tehát inkább dicséret, mint elmarasztalás.

Persze, nehezményezni valóm azért van. Szerintem a film nagyon is idillikusan mutatja be a háború előtti Jugoszláviát; erőtlenség és mesterkélten adja a munkásmozgalmi eseményeket, úgyhogy ezek inkább utólagos betétként hatnak, mint a mű szerves részeként; olyan sok benne az iszonyatot ébresztő drasztikus jelenet, hogy ebben a tekintetben versenyezhetne akármelyik külföldi erőszakfilmmel. Végül helytelennek tartom az úgynevezett „mézesmadzag” alkalmazását a népszerűsítés érdekében. A Szerlem Háza (magyarán katonai-tiszti kupleráj) megnyitását ábrázoló képsorok ugyanis sokkal hatástalanabbak a filmben, mint a mozikirakatban levő képeken. Ilyen közönségvonzó csalásra ennek a filmnek, az év filmjének igazán nincs szüksége.

Kár, hogy Stole Janković rendező *Pillanat* című háborús filmdrámája, amely értékénél fogva megérdemli, hogy Zafranović filmjével együtt említsem, csak a jövő évi pólai fesztiválon fog vetélkedni valamelyik díjért. Az ideire ugyanis nem készült el, és így csak a niši színészi szemlén aratott osztatlan sikert. Itt kapta meg Bata Zivojinović a Nagy díjat, a legnagyobb elismerést, amelyet egy hazai filmszínész megkaphat. De meg is érdemelte, mert ebben a műben — a kamarajátéknak és a jó értelem-

ben vett akciódramának szerencsés ötvözetében — élete legnagyobb alakítását nyújtja. Különbözően ez a film volt a revü legmeggrázóbb produkciója. Lírai történet ez a háborúról és a forradalomról, és az emberről, a háborúban és a forradalomban, amelyet egy minden eddigit felülmúló jellemszínészi ábrázolás gazdagít és tesz felejthetetlené.

Egyébként Bata Živojinovićot láttuk még néhány filmben ezen a revün. Így például *A Tigrisben*, *A kutya, amelyik szerette a vonatokat* és a *Megérkezni hajnal* címűekben. Az elsőben, sajnos, szimpla és színtelen volt. Az ilyen szerep többet árt egy színésznek, mint használ. Ezzel szemben a másodikban, egészen meglepően, egy vándor komédiás alakjának mesteri megformálásával bizonyította sokoldalúságát. A harmadikban pedig a film légkörének megfelelő, visszafojtott játékaival fokozta a cselekmény drámaiságát.

Az idei pólai szemle második helyezettjét, a Nagy Ezüst Aréna díjas *Bravó, maestro!* című filmdrámát, Rajko Grlić rendező művét, amely Rade Šerbedžijának meghozta a legjobb férfi főszereplőnek, Živko Zalar-nak pedig a legjobb operatőrnek járó Arany Arénát, éppen úgy a lopás jellemzi, mint a Milan Jelić rendezte *A Tigris*. Az előbbiben ugyanis egy zeneszerző lopja össze másoktól már eleve nagy sikerre számító szerzeményét, az utóbbiban pedig egy ökölvívóból lett kamionsofőr és kísérlője lopják a húst munkaszervezetüktől.

A Bravó, maestro! kicsit fárasztó, *A Tigris* viszont könnyű fajsúlyú szórakoztató film. A pólai aréna közönségének is *A tigris* tetszett, ezért juttatta neki szavazatával a Jelen díjat.

De maradjunk a *Bravó, maestro!*-nál. Rade Šerbedžija nagyszerűen alakít benne egy tehetséges fiatal zenészt, akinek nagy jövőt jósolnak. Indulása azonban túlságosan göröngyös. Szerzeményét, noha a zsüri tagjai elismerik értékét, mégsem veszik figyelembe, mert a már befutottaknak kell adni a babért. A főhős benősül egy gazdag családba, és a jótét, a társadalmi helyzettel járó népszerűség háttérbe szorítja a komponálást.

Lassan kialakul körülötte egy klán, amely tömjénezi a közvélemény előtt mint olyan zeneszerzőt, aki nagy műtven dolgozik. Az igazság az, hogy a maestróban kialakult az alkotás szent tüze, és ezért attól sem riad vissza, hogy másoktól lopja össze „szerzeményét”. Ennek ellenére nagy sikert arat a bemutató hangversenyen.

A film, noha túlságosan szűk körben mozgatja hőst — főleg a családon belüli életét tükrözi —, mégis merész, mert kipellengérezzi a művészvilágban kialakuló egészségtelen viszonyt, az érdekszövetségek piszkos üzemeit, és az öngazgatás leple alatt megbúvó spekulációt.

A Tigrisben a hazai film két népszerű színésze játszik. A címszerepet Ljubiša Samardžić, pártfogoltját pedig Slavko Štimac személyesíti meg. Tigris egy ökölvívó beceneve. Mivel kiöregedett, és elvesztette rugalmasságát, klubja megrendezi búcsúmérkőzését. Meghozza úgy, hogy már eleve bebiztosítja a győzelmét. A főhősből kamionsofőr lesz egy húsgyárban. Közben a sors összehozza egy kiskorú bűnözővel. Megkedveli a fiút, és igyekszik átnevelni. Bejuttatja a gyárba koczikísérőnek. Együtt fuvarozzák a húst. Az átnevelés azonban visszafelé sül el: a fiú hűslopásra veszi rá Tigris. Végül mindketten a rendőrségen kötnek ki — önként, persze.

A film csattanója: Tigris megkezd a fegyintezetben egy ökölvívó-csapat megszervezését.

Pucér női mellék nagyszabású kiállításával kezdődik *A kutya, amelyik szerette a vonatokat* című filmdráma. Fegyencnök tüntetnek így a kánikula, sorsuk és őrök ellen egy személyvonat utolsó kocsiában. A filmben ez a „mézesmadzag”, és mivel szervesen bele van építve a cselekménybe, teljes mértékben elfogadható. Ez a felsőtesti meztelenség ugyanis arra jó, hogy a nagy kavargásban a film hősnője kiugorhasson a dőcögő vonatból.

Menekülése úgyszólván sosem ér véget. Csak megállói vannak. Ilyen a ródeós vándor komédiással és a kuttyáját kereső fiúval való találkozása, majd a fiúval való szövetkezése. Minden vágya és végcélja azon-

ban Párizs. Mindenáron el akar jutni a Fény Városába. Közben sok minden történik vele: lefekszik a komédiásnak, hamis útlevelet akar szerezni, sikertelenül, megerőszakolják, szemtanúja lesz a fiú halálának — és mindez csak még inkább menekülésre készíti.

Goran Paskaljević rendezőnek ez a legújabb műve, *A kutya, amelyik szerette a vonatokat*, az élet árnyoldaláról szól, és megtekintése után a néző kesernyés szájjal hagyja el a moziertmet. De ne feledjük el, hogy a keserű is az élet egyenrangú ízei közé tartozik. Ez a mű joggal érdemelte ki az idei pólai fesztiválon a Nagy Bronz Aréna díjat, a hősnőjét alakító Svetlana Bojković pedig a legjobb színésznőt megillető Arany Arénát.

Egyetlen zavaró körülmény a filmben a kutya. Egész idő alatt szó van róla, úgyhogy a néző már-már szimbólumnak véli, és ugyancsak meglepődik, amikor az utolsó képsorban teljes életnagyságban megjelenik előtte és a tehervonaton menekülő hősnő előtt. Talán jobb lett volna, ha mindvégig szimbólum marad.

A megérkezni hajnal előtt című, súlyos légkörű filmdráma, amelyet Pasko Romanc *Szökés a rabságból* és Stanka Veselinov *A falakon kívül* című élményregényéből Alekszandar Djordjević rendezett, csupán egyetlen Arany Aréna díjjal dicsekedhet. Ezt Stevan Gardinovački epizódszereplő kapta. Mija Mečkov nyúl farknyi szerepében izzig-vérgig vajdasági figurát elevenített meg mozivászonon. Az újvidéki Neoplantának ez az alkotása, noha legnagyobb része fegyházban, zárt helyiségben játszódik, és nem ad alkalmat mozgalmas akciójelenetekre, mégis olyan feszült légkörű, hogy mindvégig leköti a nézőt. Arról szól, hogyan készíti elő a párt 1941 augusztusában 32 rab kommunista szökését a mitrovicai börtönből. A szökésre valóban a tizenkettedik órában kerül sor, amikor a Gestapo különleges alakulata már a mitrovicai fegyházba tart.

Ennek a megrázó alkotásnak nyilván nagy sikere lesz a szocialista országokban, mert jellemző képet fest munkásosztályunk forradalmi élcsapatának tagjairól, akik azért akarnak kijutni a börtönfalak közül, hogy harcoljanak a szabadságért.

Noha *A mezei virág illata* két Arany Arénát is kapott a pólai fesztiválon: a rendezésért és a zenéért, számomra mégis ez volt az újvidéki revü legunalmasabb filmje. Egy élművészről van benne szó — Ljuba Tadić alakítja —, aki egy egészen buta ok miatt otthagy csapat-paport, és egy motoros úszályra vonul vissza a világtól. A buta és indokolatlan ok: egy szindarab kösztümös próbáján a kellékes sétabot híján sóprút nyom a kezébe.

A televízió és a színházbeliek jóvoltából, akik a partról lesik az uszályt, a csepürágásnak színes forrataga alakul ki. A visszavonult színész most már csak jó ürügy arra, hogy boldog-boldogtalan „ki mit tud”-ot játsszon. Sajnos, mindez nagyon is talaj menti szinten nyilvánul meg, és képtelen fogva tartani a néző érdeklődését.

A díjazott Srdjan Karanović rendező és Zoran Simjanović zeneszerző filmjének címével is baj van. *A mezei virág illata* ugyanis nagyon keveset mond. Sokkal találóbb lenne a *Vadvirágok* cím. Már csak azért is, mert híven érzékelteti a film egy részében tébláboló csepürágók magamutogatását és vetélkedését.

Két ízben is említettem a „mézesmadzag”-ot mint népszerűsítő és közönségvonzó fogást. Elítélően *A megszállás 26 képben* és helyeslően *A kutya, amelyik szerette a vonatokat* esetében. Ebből is kitűnik, hogy mennyire szükségesnek tartom a film népszerűsítését. Mert a hetedik művészetet illetőleg nem igaz az, hogy „Jó bornak nem kell cégér”. Szerintem, ezen a területen nagyon is szükség van a jó reklámra. Nem elég ugyanis jó filmet csinálni, meg kell találni a módját annak is, hogy minél többen megnézzék a moziban. Mindenesetre a legjobb reklám az előzetes bemutató, és az ilyen jellegű szemle és revü, mint amilyen ez az újvidéki is volt. Eppen ezért szervezője, az újvidéki Zvezda-film kollektíva, minden dicsőretet megérdemel.